

6
PRÆNOTAMEN GENERALI
DE
NATURA DIALECTICÆ
ET

Tribus Operationibus Mentis.

Dialecticæ officium est informare & dirigere intellectum in speculando, non secus ac artis Pictoriæ est dirigere Pictorem in iungendo, cum enim intellectus noster in actibus suis ordinatè & sine errore exequendis difficultatem patiatur, regulis indiget, quibus & se & operationes suas conformet, Regulas illas Dialectica præscribit, ideoq; definitionem obtinet, quod sit *Ars docens modum bene definiendi, dividendi & argumentandi*, vel ut loquitur S. THOMAS, 1. Poster, Lect. 1. : *Ars actuum rationis directiva.*

Ad bonitatem definitionis (de qua latius, ubi de modis sciendi) declarandam, inquiri oportet, an constet genere & differentia. *Genus* est id, per quod res definita convenit cum aliis rebus ab ea distinctis. *Differentia* est id, per quod res definita differt ab aliis rebus

A

Res.

Res definita in præfenti est Dialectica. Utraque antè data definitio explicat Dialecticæ naturæ per unam particulam, quæ est genus, & per alias, quæ sunt differentia. Genus est: *Ars*, per hanc enim convenit Dialectica cum Rhetoricâ, Poësi, Grammaticâ &c. quæ etiam sunt artes, à Dialectica tamen distinctæ. Reliquæ particulæ sunt differentia, dum enim Rhetorica docet artificium orationis solutæ, Poësis artificium orationis ligatæ, Grammatica artificium emendatæ locutionis, &c; sola Dialectica docet artificium & modum, quo natura rei obscurè cognita debet declarari per Definitionem, Divisionem & Argumentationem, atque ità de his tradendo regulas, dirigit actus rationis vel res mentis operationes.

Per operationem mentis intelligitur cognitio intellectûs, quæ est triplex: *Prima est simplex apprehensio*, per quam intellectus rem simpliciter cognoscit, nihil de ea affirmando vel negando, v.g. quando intellectus considerat hominem, non tamen affirmat, quod sit rationalis, nec negat, quod sit brutum. Ad hanc operationem pertinent termini, definitio & divisio.

Secunda est iudicium, per quod intellectus de re apprehensa iudicat, formando propositionem vel affirmativam ut: *homo est rationalis*

Utraque
Dialectice
genus
nus est
ca cum
æ etiam
te. Re-
n enim
nis lo-
igata
ocutio.
ium &
itade-
giorem
nis ra-
vel res
cogi-
est si-
em sit-
ndo v-
sidera-
d sit ra-
dhan-
itio &
lectus
roposi-
ationa-
lii

lis, vel negativam, ut: *homo non est brutum.*
Hæc operatio complectitur propositionem.

Tertia est discursus, per quem intellectus ex re antè apprehensa & iudicata procedit ad aliquid inferendum, mediante particulâ *ergo*. V. g. dum intellectus ex hac propositione: *homo non est brutum*, sic infert: *ergo homo non est equus.*

Ad iudicium vel propositionem simplicem requiruntur tria, scilicet: *Subiectum*, *Prædicatum* & *Copula* NB. *vel explicitè vel implicitè posita*. *Subiectum* est, id de quo aliquid dicitur, & quod ponitur NB. *servato ordine constructionis* ante copulam. *Prædicatum* est id, quod de aliquo dicitur, & ponitur ordine constructionis post copulam. *Copula* est verbum *sum*, quod copulat vel conjungit partes propositionis, quæ sunt subiectum & prædicatum.

Dictum est primò NB. *vel explicitè vel implicitè posita*, aliquando enim loco totius propositionis ponitur solum verbum, ut: *studet*, aliquando ponitur nomen cum verbo, ut: *Paulus ambulat*, aliquando ponitur verbum impersonale cum vel sine casibus, ut: *pluit*, *me tædet vite*. Hæ tamen & similes propositiones, quæ subiectum, prædicatum & copulam continent implicitè, debent sic resolvi: *ille est studens, Paulus est ambulans, Cælum*

est pluens , ego sum tædens vita , vel pertæsus vitam.

Dictum est secundò. NB. *servato ordine constructionis* , non enim illicò dicendum , illud est subjectum , quod ponitur ante ; & illud est prædicatum , quod ponitur post copulam ; v. g. , in hac propositione : *ardua est ad virtutem via* , ly *ardua* ponitur ante copulam , & tamen non est subjectum , ly : *via* ponitur post copulam , & tamen non est prædicatum , sed propositio prius construi debet ; & ante copulam poni substantivum , post copulam adjectivum , dicendo : *via ad virtutem est ardua* ; & tunc subjectum & prædicatum facile cognosci possunt.

Si discursus constet duabus propositionibus , communiter dicitur *Enthymema* , in quo prima propositio dicitur *antecedens* , secunda *consequens* , ut : *Petrus est homo , ergo est rationalis*. Si constet tribus propositionibus dicitur *Syllogismus* , in quo prima propositio dicitur *Major* , secunda *Minor* , tertia *Conclusio* , ut : *omnis homo est rationalis , sed Petrus est homo , ergo Petrus est rationalis*.